

Schaktningsövervakning i och utanför Gymnasiehusen på Riddarholmen i Stockholm

L2015:7789 (stadslager)
Gråmunkeholmen 3
Stockholms socken
Stockholms kommun
Stockholms län
Uppland
Rasmus Ohlsson

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Radiatorvägen 11, 702 27 Örebro
Telefon 019-609 04 10
www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

*Översiktskarta över Sverige med
Stockholms län markerat i rött.*

© 2025 Arkeologgruppen AB
Arkeologgruppen rapport 2025:19
Lst dnr 431-63213-2021 & 431-19613-2023

Författare	Rasmus Ohlsson
Kvalitetsgranskning	Sabina Larsson
Grafisk form	Sabina Larsson
Omslagsfoto	Östra Gymnasiehuset från nordöst år 1908, med Västra gymnasiehuset till höger i bild. Mellan dem syns en dörr som blockerar gränden mellan husen. Foto Larssons Ateljé.
Foto	Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgängliga på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

Fastighetskartan: © Lantmäteriet Dnr: R50223371_200001

Terrängkartan, samt GSD-Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0)

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2025:19

ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING
I FORM AV SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

Schaktningsövervakning i och utanför Gymnasiehusen på Riddarholmen i Stockholm

L2015:7789 (stadslager)

Gråmunkeholmen 3

Stockholms socken

Stockholms kommun

Stockholms län

Uppland

Rasmus Ohlsson

Lst dnr 431-63213-2021 & 431-19613-2023

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning	5
Inledning	8
Bakgrund och kulturmiljö	8
Tidigare arkeologiska undersökningar	10
Syfte och målgrupper	15
Metod och genomförande	15
Resultat	17
Schakt S1	17
Schakt S2	18
Schakt S3	21
Schakt S4	25
Schakt S5	25
Schakt S6	27
Tolkning	28
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	30
Referenser	31
Förteckning över figurer	33
Förteckning över bilagor	33
Tekniska och administrativa uppgifter	34
Bilagor	35
<i>Bilaga 1. Schakttabell</i>	35
<i>Bilaga 2. Anläggningstabell</i>	36

SAMMANFATTNING

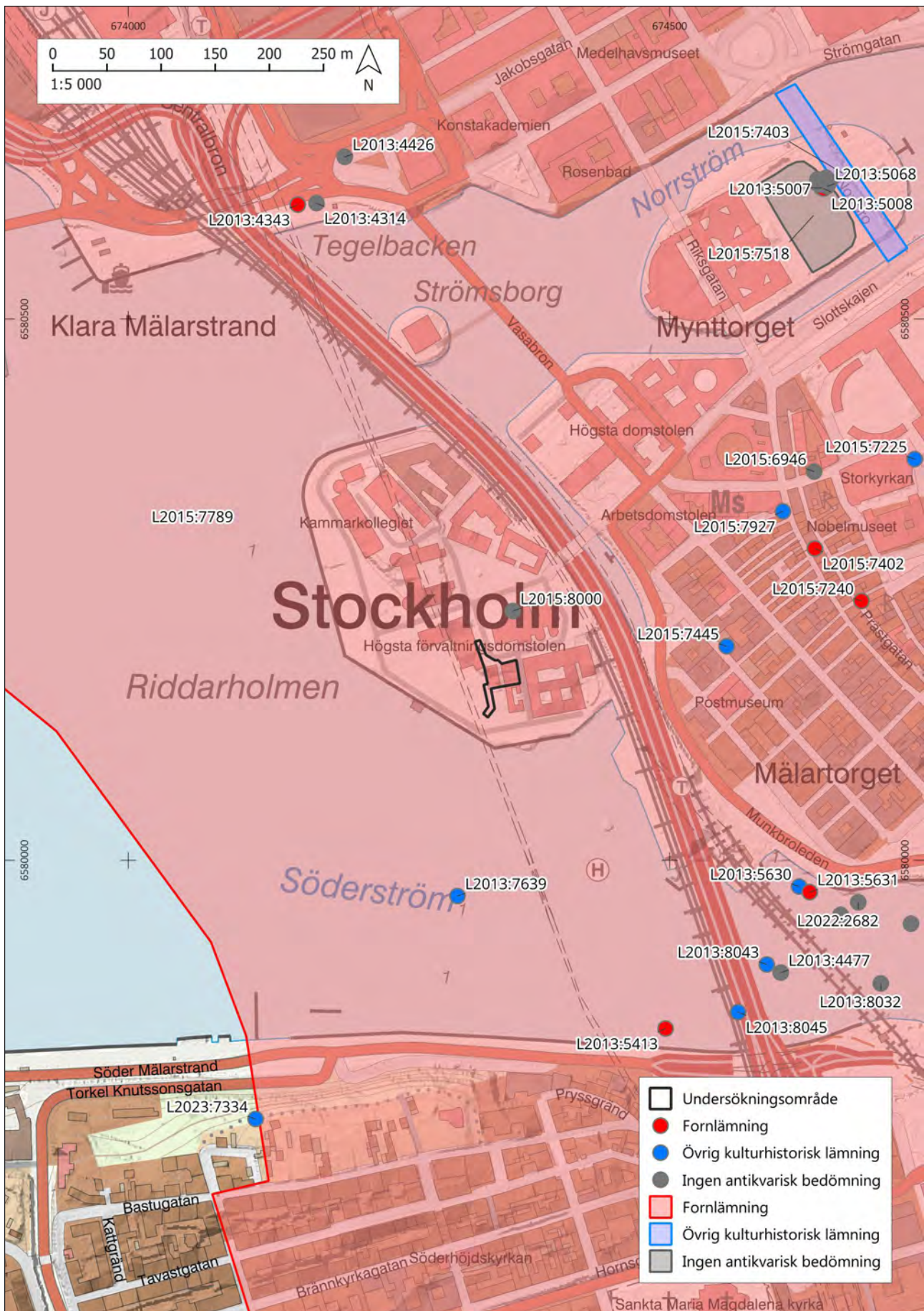

I samband med markarbete inom fastigheten Gråmunkeholmen 3 i Stockholm stad utförde Arkeologgruppen en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. Totalt grävdes sex schakt i och utanför Västra respektive Östra Gymnasiehuset. I schakten påträffades framför allt olika fyllnadslager. Norr om Västra Gymnasiehuset framkom utkanten av vad som kan vara ett avsatt lager (A5). I lagret påträffades två djurben, men inga andra fynd. I Västra Gymnasiehuset källare påträffades fyra olika konstruktionsdetaljer (A1, A2, A3 och A4) som tolkas vara från äldre faser av huset. En utgjorde en murad öppning i den västra delen av källaren (A4), en utgjorde del av en grundmur (A3) och två utgjorde del av en tegelkonstruktion (A1 och A2). I det Östra Gymnasiehusets källare, i det östligaste av schakten (S6), framkom indikation på att det kan finnas ett bevarat tegelgolv (A6) i resten av rummet.

Figur 1, föregående sida. Karta över Stockholm med undersökningsområdet markerat med svart cirkel. Skala 1:50 000. Infällning med skala 1:1 000 000.

Figur 2. Karta över Riddarholmen med undersökningsområdet markerat med svart. Skala 1:2 000.

Figur 3. Karta över fornlämningsmiljön i centrala Stockholm med undersökningsområdet markerat med svart. Skala 1:5 000.

INLEDNING

I samband med markarbete i och utanför Västra och Östra Gymnasiehusen på Riddarholmen i Stockholm stad utförde Arkeologgruppen en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom fastigheten Gråmunkeholmen 3. Riddarholmen ligger inom Stockholms stadslager L2015:7789. Föreliggande rapport innefattar två olika ärenden som utfördes år 2022 respektive 2023 till 2024. Vid det första ärendet lyftes det moderna golvet i Västra Gymnasiehuset källare. Vid det andra ärendet schaktades det utanför och i källaren till det västra Gymnasiehuset samt i källaren i Östra gymnasiehuset. Beslutande i ärendet var Länsstyrelsen i Stockholms län och Statens fastighetsverk bar kostnadsansvaret.

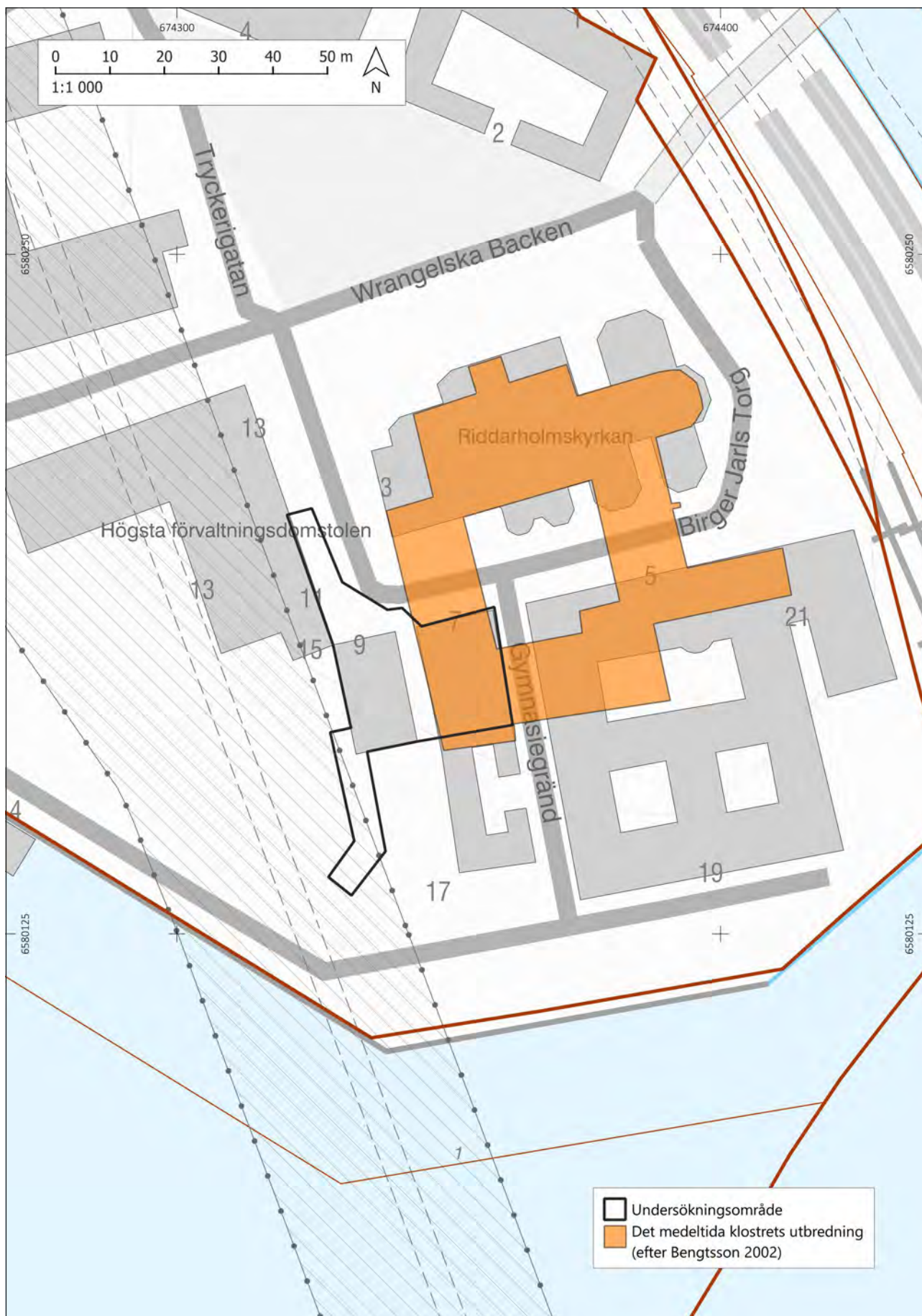
BAKGRUND OCH KULTURMILJÖ

Riddarholmen är en liten ö i Mälaren och det äldsta kända namnet på holmen är Kidaskär, vilket är känt från 1300-talets första hälft. Under medeltiden dominerades Riddarholmen av Franciskanerklostret och ön fick namn som *Brödrabolmen*, *Gråmunkeholmen* och *Munkholmen*. Det finns belegg för dessa namn från 1400-talet. Att franciskanerna kallades gråbröder berodde på färgen på kåporna som bars av munkarna. Det moderna namnet "Riddarholmen" var i bruk åtminstone sedan 1630-talet. I samband med att Sverige blev en stormakt lät Gustav II Adolf, följt av drottning Kristina, militärt framgångsrika adelsmän bygga sina palats på Riddarholmen. Platsen hyste bostäder för adeln främst under 1600- och 1700-talet. I modern tid har byggnaderna på Riddarholmen blivit lokaler för domstolar, myndigheter och andra statliga institutioner (Wahlberg 2003:254, Statens fastighetsverk 2021).

Franciskanerklostret grundades år 1270 och klosterkyrkan utgör idag del av Riddarholmskyrkan. Klostret byggdes succesivt ut under medeltiden. Till en början fanns endast kyrkan samt två längor, en östlig och en västlig. Den sydliga längan byggdes först senare. Efter stadsbranden år 1330 kan den västra längan ha förlängts i söder (detta är dock omdiskuterat) och en korsgång byggdes till. Klostrets längor låg på tomterna för dagens Östra Gymnasiehuset och Gamla Riksdagshuset. Efter reformationen övertogs succesivt det tidigare klostrets byggnader av andra aktörer som använde dem till andra ändamål, exempelvis teologisk högskola samt barn- och tukthus (Ekman 2017 och där angiven litteratur).

På tomten där Gymnasiehusen står idag låg under medeltiden badstugor. Tomten donerades år 1635 av drottning Kristinas förmyndarregering till riksrådet Per Sparre och under 1640-talet ägdes längan av riksstallmästaren Gustaf Adam Banér. Byggnaden kallades då Banérska palatset. Det var troligen vid denna tid som halva byggnaden revs, en gata tillkom mellan byggnaden och

Figur 4. Franciscanerklostrets förmodade utbredning vid början av 1500-talet. Delar av de gamla klostermurarna har påträffats i källarna av Östra gymnasiehuset och Gamla Riksdagshuset (efter Bengtsson 2002:79). Skala 1:1 000.

kyrkan, den moderna fasaden byggdes samt att byggnaden höjdes med en våning. Byggnaden fick då utseendet och utformningen av den byggnad som idag kallas Östra Gymnasiehuset. Rester av den västra klosterlängan finns kvar i byggnadens källare och bottenvåning. Under tiden som Riddarholmens församling existerade, åren 1758–1807, var Östra gymnasiehuset bostad för kyrkoherden i församlingen. Från år 1821 hyste byggnaden Stockholms gymnasium, vilket var stadens första gymnasium. Därav namnet Östra Gymnasiehuset (Statens fastighetsverk 2021).

Där Västra Gymnasiehuset ligger idag skymtas träbebyggelse på sluttningen på Vogels vy över Riddarholmen från år 1647. I kartmaterialet kan stenhusbebyggelse spåras på tomten först år 1750 och den byggnaden har byggts någon gång under 1730- eller 1740-talet. Byggnaden var kvadratisk och har på kartan vad som kan vara ett säteritak. Under mitten av 1700-talet var fastigheten privat samägd med Sparreska palatset. På Jonas Brolins karta från år 1771 syns ett nytt rektangulärt stenhus på tomten och söder om det finns markerade fält som har tolkats representera trädgårdar (se figur 5). År 1776 inköptes Sparreska palatset och tomten där Västra Gymnasiehuset idag ligger av Kungliga majestätet och kronan. Efter branden väster om Wrangelska palatset år 1802 som skadade hovets Fatbur, beslutades att flytta tvättinrättningen till platsen för dagens Västra Gymnasiehuset. Berg sprängdes bort på tomten och den rektangulära byggnaden som syns på kartan från år 1771 förlängdes i söder år 1806. Byggnaden kom att, likt Östra Gymnasiehuset, hysa skolverksamhet från år 1845. Vid mitten av 1800-talet fanns inrättningar på Västra Gymnasiehusets två nedre plan för expeditioner för ångbåtstrafiken på Mälaren. Västra Gymnasiehuset förenades senare med det Östra Gymnasiehuset med en gång över gränden mellan byggnaderna. Åren 1881–1907 användes lokalerna av Wallinska flickskolan vilket senare under 1900-talet följdes av att byggnaderna användes av olika myndigheter. Östra Gymnasiehuset förklarades som statligt byggnadsminne år 1935 och Västra Gymnasiehuset år 1943 (Glase & Glase 1993:135; Lundberg & Fredriksson 2005 med där angiven litteratur; Statens fastighetsverk 2021; Bebyggelseregistret, BeBR).

Tidigare arkeologiska undersökningar

Flertalet arkeologiska undersökningar har tidigare gjorts på Riddarholmen, varav flera runt om Gymnasiehusen (se figur 6). Ett antal av dem beskrivs här, men det utgör inte en komplett lista över arkeologiska undersökningar i området. År 2000 utförde Stockholms stadsmuseum en arkeologisk schaktkontroll i samband med uppschaktning av en befintlig kulvert på den västra sidan om Västra Gymnasiehuset. I schaktet, strax utanför dörren på byggnadens västra sida, framkom ett fyllnadslager innehållandes fynd som härrör från tidigast 1700-talet. Under det påträffades ett tjockt brandlager som tolkades ha uppkommit i samband med en större brand som drabbade det Wrangelska palat-

Figur 5. Utsnitt ur Jonas Brolins karta från år 1771 med undersökningsområdet markerat med blått (Stockholms stadsarkivs kartsamling NS 442, J 2 A, volym 20-22). Skala 1:2 000.

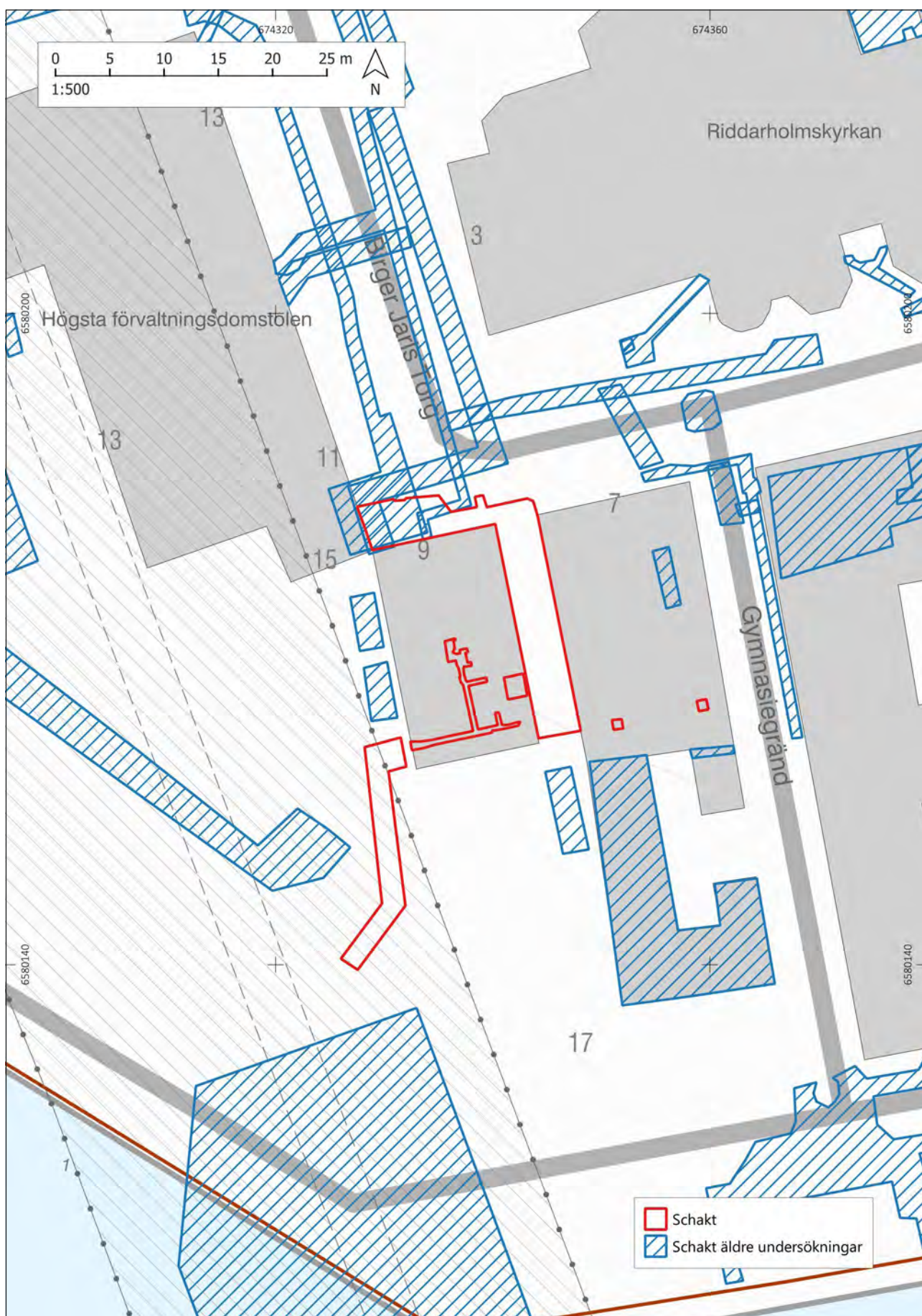
set och Kammarrättens hus år 1802. Direkt utanför dörren till Västra Gymnasiehuset påträffades gamla trappstenar som måste ha tillhört en äldre tröskel till huset (Källström 2002).

Inför projekteringen av Citybanan år 2004 utförde Stockholms stadsmuseiförvaltnings kulturmiljöavdelning en byggnadshistorisk utredning av Kammarrättens hus, Sparreska palatset och Västra Gymnasiehuset. Utredningen sökte klargöra byggnadernas grundläggning och byggnadsperioder utifrån genomgång av litteratur, forskning och arkivmaterial samt besiktning, beskrivning och fotografering av byggnaderna. Vid utredningen kunde byggåret för Västra Gymnasiehuset fastställas till ca år 1770, snarare än det tidigare fastställda året 1806. Det senare årtalet utgjorde snarare tiden för en tillbyggnad på en äldre huskropp (Lundberg & Fredriksson 2005).

I det anslutande vattenområdet söder om Riddarholmen och delvis i den södra kajen, utförde Sjöhistoriska museet en arkeologisk förundersökning år 2014 inför tunnelbyggandet för Citybanan. Det primära syftet var att ta fram underlag för att bedöma eventuella fartygslämningar. Inga fartygslämningar framkom dock och merparten av fyndmaterialet daterades till 1820–1869. Vid den tiden låg Sveriges första ångbåtshamn på platsen. Avsaknaden av äldre material tolkades vara resultat av att vattenflödet var dramatiskt år 1780, då vattenståndet i Mälaren stod 281 centimeter högre än det i Saltsjön. Strömmen ska då ha påverkat sjöbotten vid Riddarholmen och spolat bort äldre konstruktioner och fynd (Hjulhammar & Sundberg 2014).

Under åren 2015 och 2016 utförde Arkeologerna vid statens historiska museer schaktningskontroller i samband med markarbete vid Wrangelska palatset, Birger Jarls torg samt södra och västra Riddarholmskajen. Vid södra kajen, nära Östra och Västra Gymnasiehusen, grävdes två schakt: ett söder om Gymnasiegränd i kajen och ett mellan Gymnasiehusen direkt söder om gränden mellan byggnaderna. Mellan Gymnasiehusen påträffades endast påfört material innehållandes fynd från olika perioder mellan 1500-tal och modern tid. Materialen i de olika påförda lagren föreföll någorlunda samtida och utgjorde distinkta nivåer. I schaktet i kajen söder om Gymnasiegränd påträffades också fyllnadsmassor, men i botten framkom även sex trästolpar. Datering av stolparna visade att konstruktionen har uppförts år 1871. Konstruktionen tolkades tillhöra den så kallade "Ångfartygshamnen" som låg på platsen och gick under det namnet från år 1828 (Appelgren, Bäck & Westberg 2017).

Arkeologgruppen utförde en schaktningsövervakning i samband med grundförstärkning i Östra Gymnasiehuset år 2017. Vid schaktningen framkom den gamla klosterlängans södra vägg i Östra Gymnasiehusets norra grundmur. Där påträffades även en konstruktion som tolkades vara en ugn för uppvärmning som utgjorde en integrerad nisch i muren och bör därför ha varit samtida med klostret. Konstruktionen har därför en sannolik datering till 1200–1300-talet (Ekman 2017). Arkeologgruppen utförde ytterligare en schaktningsövervakning år 2020, denna gång i samband med förbättringar av avloppsnätet vid Gamla Riksdagshuset öster om Gymnasiehusen. Gamla Riks-

Figur 6. Den nu aktuella schaktningens relation till områden som tidigare undersökts eller övervakats arkeologiskt. Vissa av ytorna är ungefärliga och figuren är med stor sannolikhet inte komplett (efter Stads- och byggnadsarkeologiskt register; Kulturmiljö registret, KMR; Hjulhammar & Sundberg 2014). Skala 1:500.

dagshuset, likt Östra Gymnasiehuset, har i sina äldsta delar inslag av de gamla klosterlängorna. Vid schaktningen framkom fyllnadsmassor och en äldre kallmurad mur, liggandes i linje med husets hörn. Intill muren påträffades tre kluvna stockar, men ingen datering kunde göras. Konstruktionen tolkades tillhöra en strandskoning med datering till 1600–1700-talet (Ekman 2020).

I samband med att väggar putsades i Östra Gymnasiehuset utförde Stads-museet i Stockholm en byggnadsarkeologisk dokumentation. I det västra gårdshuset syntes delar av klosterlängans fasad. Inga ursprungliga öppningar urskildes men en fönsteröppning från 1600- eller 1700-talet påträffades. Ett parti medeltida tegelmurverk var också synligt i det östra gårdshuset (Bergman 2020).

På den norra sidan om Gymnasiehusen, på Birger Jarls torg, har flertalet schakt grävts tidigare. År 1945 grävdes ett cirka 53 meter långt och 1 meter brett schakt för vattenledning längs med Sparreska palatsets östra vägg. Där framkom mylla och rikligt med skelettrester (Stadsarkeologiskt register, SR 33). År 1994 grävdes ytterligare schakt precis norr om Västra Gymnasiehuset och norrut på Birger Jarls torg. Delar av schaktet grävdes i ett äldre rörschakt innehållandes återfyllnadsmassor med material från bland annat den gamla kyrkogården tillhörande Riddarholmskyrkan. Utöver det påträffades gravar tillhörande den ovan nämnda kyrkogården i delar som inte tidigare hade schaktats. I den sydligaste delen av schaktet, närmast Västra Gymnasiehuset, framkom berg i botten av schaktet och ovan det kulturlager som grävdes ned till steril nivå. Kulturlagren delades in i tre perioder baserat på fyndmaterial: 1300-tal till 1400-tal, sent 1500-tal till mitten av 1600-talet och andra hälften av 1600-talet till år 1807. Allra närmast Västra Gymnasiehuset och Sparreska palatsen framkom endast påförda raseringsmaterial (Karlsson 1994).

I samband med schaktning för köldbärarnät på Riddarholmen utförde Stockholms stadsmuseum arkeologiska undersökningar i form av schaktningsövervakning och förundersökning. Söder om Riddarholmskyrkan förundersöktes delar av den gamla kyrkogården och flera gravar påträffades. Den sydligaste delen av ett schakt som grävdes i nord-sydlig riktning väster om Riddarholmskyrkan, grävdes in mot Västra Gymnasiehusets norra vägg. Där framkom lager innehållandes inslag av skelettdelar från människa, troligen från kyrkogården. Inom ytan framkom en klack med bevarade kulturlager bestående av en stenläggning överlagrande ett svartbrunt sandblandat lager. I lagret påträffades två mynt från Gustav II Adolfs regenttid. Under det framkom ett svart lager med sot och kol innehållandes yngre rödgods, fajans, vitbrännande gods och skaft från en kritpipa som daterar lagret till tidigast 1600-tal (Wändersjö 2010).

SYFTE OCH MÅLGRUPPER

Syftet med undersökningen är att beskriva fornlämningens utbredning och att med ett vetenskapligt arbetssätt dokumentera fornlämningen. Målgrupper för undersökningen är framför allt Länsstyrelsen och Statens fastighetsverk.

METOD OCH GENOMFÖRANDE

Ytorna utanför och inuti Västra Gymnasiehuset samt inuti Östra gymnasiehuset schaktades i omgångar. Det innebär att större ytor inte stod öppna samtidigt. Vid schaktningen utomhus avlägsnades asfalt och gatstenar innan arkeologer kom till platsen och övervakningen påbörjades i de underliggande fyllnadslagren. Schakten grävdes skiktvis och grävdes ned till det bestämda schaktdjupet. Vid påträffande av anläggningar mättes dessa in genom manuell inprickning, beskrevs och fotograferades. Inmätningarna bearbetades sedan i programmet QGIS 3.30.1.

Schaktningen inleddes sydväst om Västra Gymnasiehuset (S1). Där grävdes två gropar till ett djup av 1,2–1,5 meter. De grävdes sedan samman med en sträcka som grävdes till ett djup av 0,5 meter som inte grävdes ned i äldre material. Tillsammans blev schaktet 22×2–3,5 meter stort. Vid senare tillfälle grävdes schaktet S2 mellan Gymnasiehusen och på norrsidan om Västra Gymnasiehuset på Birger Jarls torg. Schaktet grävdes runtom huset till längd på 35 meter och med en schaktbredd på 2–5 meter.

I Västra Gymnasiehusets källarvåning avlägsnades ett modernt trägolv och ett tunt lager sand under arkeologisk övervakning under år 2022. Dessa var moderna och tillhörde det sentida snickeriet och golvstenarna under utgjorde en något äldre nivå. Golvstenarna återställdes efter avslutat markarbete av exploatören. Vid det senare ärendet under åren 2023 och 2024 grävdes schakten S3 och S4 skiktvis för hand inuti källaren ned till tänkt schaktdjup. Två lager av äldre betong bilades bort under övervakning av arkeolog. I det östra rummet grävdes schaktet ned till berggrund vid ungefär 0,55–0,75 meters djup under det stengolv som legat under det moderna trägolvet i källaren. Påträffade anläggningar dokumenterades genom planritning som sedan digitaliserades i programmet QGIS 3.34.14, beskrivning och fotografering. Anläggningarna togs inte bort i sin helhet, men mindre ingrepp gjordes i dem (efter beslut av Länsstyrelsen) i enlighet med markarbetets behov.

I Östra Gymnasiehuset grävdes två gropar (S5 och S6) om 0,9×0,9 meter i källaren. Innan den arkeologiska övervakningen påbörjades avlägsnades det moderna golvet. Schakt S5, i den västra delen av källaren, grävdes till ett djup av 0,6–0,7 meter där berg påträffades. Schakt S6 grävdes till djup av 0,2–0,5 meter, där berg påträffades även i det schaktet.

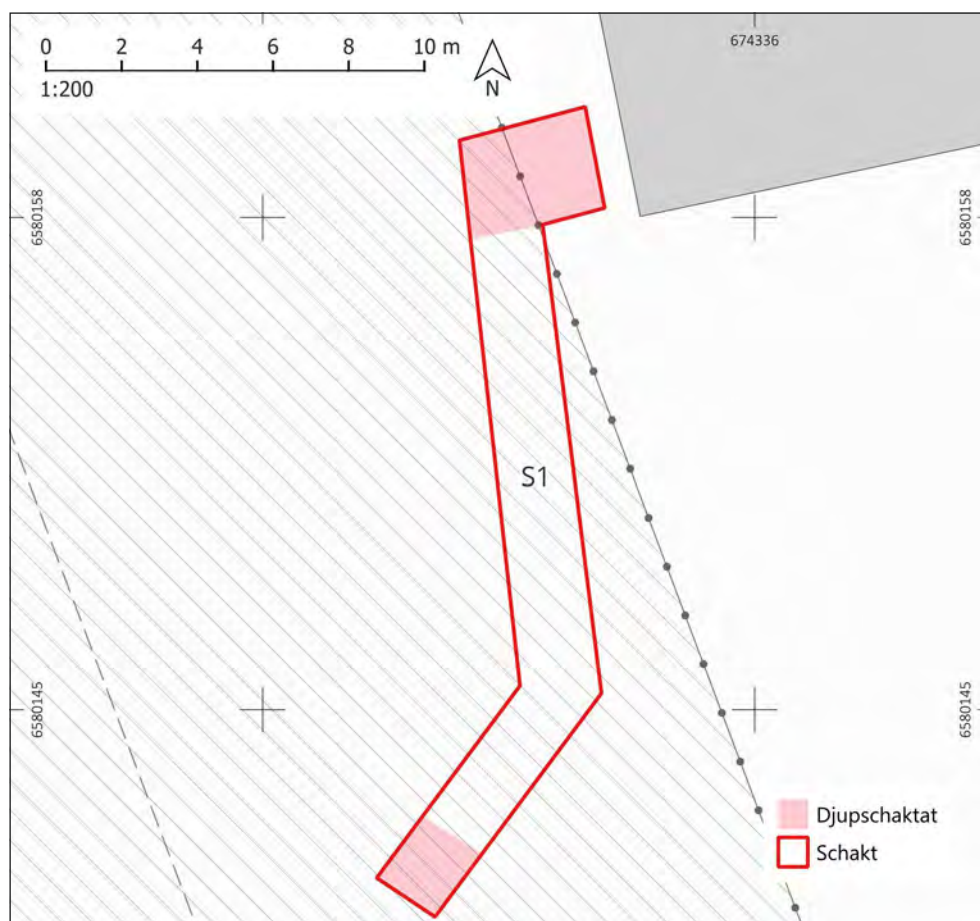
Figur 7. Schaktplan över undersökningsområdet. Skala 1:400.

Inga fynd tillvaratogs vid undersökningen. Fynden som påträffades framkom i omrörda, påförda fyllnadslager och bedömdes därför inte bidra till förståelse för platsens historia. De två djurben som påträffades i lager A5, som utgör ett potentiellt avsatt kulturlager, samlades inte heller in då lagrets karaktär som avsatt inte kunde fastställas i den lilla yta som grävdes av det.

RESULTAT

Schakt S1

Schaktet grävdes utomhus, från Västra Gymnasiehusets sydvästra hörn och söderut, följt av att svänga åt sydväst. Schaktet var 22 meter långt, 2–3,5 meter brett och grävdes till djup av 0,5–1,5 meter. Schaktningen inleddes med grävandet av de två djupschaktade områdena (se figur 8). Överst låg den moderna gatstenen som följdes av 0,3 meter sättsand som i botten var stenig och grusig. Under det i den norra delen låg 0,2–0,45 meter moderna fyllnadsmassor av grus och sten vilket överlagrade ett 0,6–0,8 meter tjockt, påfört lager av äldre

Figur 8. Plan över schakt S1 sydväst om Västra Gymnasiehuset. Skala 1:200.

fyllnadsmassor innehållandes tegelkross, tegelbrockor, kalkbruk och ett fåtal fynd av obrända djurben, yngre rödgods och glas. I botten av lagret skymtades ett lager av grusig sand.

I den södra djupgrävda delen av schaktet följdes det moderna fyllnadslagret av grus och sten av en över 0,5 meter djup nedgrävning innehållandes en modern störning med fyllning av sand. Nedgrävningen var grävd igenom liknande äldre fyllnadsmassor innehållandes äldre raseringsmaterial som framkom i den norra delen. De djupschaktade delarna grävdes ned till djup av upp till 1,5 meter. Resterande delarna av schaktet grävdes till ett djup av 0,5 meter. I den delen av schaktet påträffades endast det moderna fyllnadsmaterialet av grus och sten.

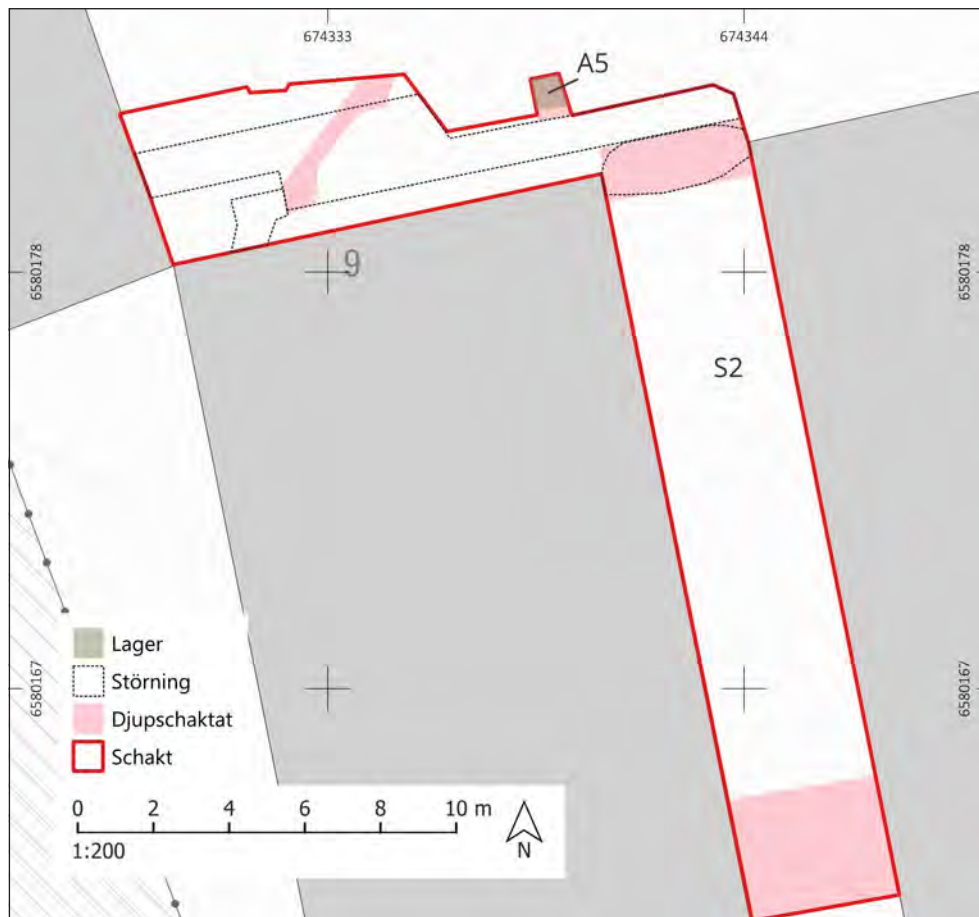
I schakt S1 framkom ingenting av arkeologiskt intresse.

Schakt S2

Schakt S2 grävdes utomhus, längs med Västra Gymnasiehusets östra och norra fasader till längd av 35 meter. Det var 2–5 meter brett och grävdes till djup av 0,3–1,6 meter (se figur 9). Schaktningen inleddes i gränden mellan Västra och Östra Gymnasiehusen. Den moderna gatan hade redan avlägsnats innan den arkeologiska övervakningen inleddes. Där grävdes det endast till djup av 0,3 meter med undantag för en liten yta längst i norr mellan byggnaderna som grävdes till djup av 0,8 meter för att avlägsna fundament till dörren som stått mellan husen (se omslagsfoto) samt en liten yta längst i söder där det också grävdes till djup av 0,8 meter. Mellan byggnaderna påträffades endast påfört fyllnadsmaterial bestående av brun sandig silt innehållandes rasering i form av tegel och bruk samt ett fåtal fynd av yngre rödgods, skaft från kritpipor och djurben. Fundamenten till grinden var av sten och 0,75 meter långa. Nedgrävningen för dem var fylld med brun sand och grävdes inte hela vägen till botten.

Norr om Västra Gymnasiehuset, på Birger Jarls torg, var stora delar av ytan störd av tidigare moderna markarbeten. Störningarna blev synliga efter att den moderna gatstenen med sättsand, och på vissa ytor även fyllnad av modern stenkross, avlägsnades. Nedgrävningarna var grävda genom ett lager av påfört fyllnadsmaterial innehållandes äldre rasering, lite yngre rödgods, skaft av kritpipor och djurben, likt lagret som påträffades mellan husen. Majoriteten av ytan grävdes endast till ett djup av 0,5 meter. I de ytorna påträffades endast fyllning i äldre ledningsschakt och det ovan nämnda lagret med äldre fyllnadsmaterial. Schaktet djupgrävdes dock på två platser norr om Västra Gymnasiehuset (se figur 9). Där grävdes det till djup av upp till 1,6 meter.

Strax norr om Västra Gymnasiehusets nordöstra hörn grävdes en yta om 0,7×0,5 meter till djup av en meter (se figur 10). Under den moderna gatstenen och sättsanden påträffades även här ett påfört fyllnadslager innehållandes tegel, bruk och ett fåtal fynd med 1600–1700-talskaraktär. Det var 0,6 meter tjockt men var i den övre halvan mer röd till färgen än i andra delar av schak-

Figur 9. Plan över schakt S2 utanför Västra Gymnasiehuset. Skala 1:200.

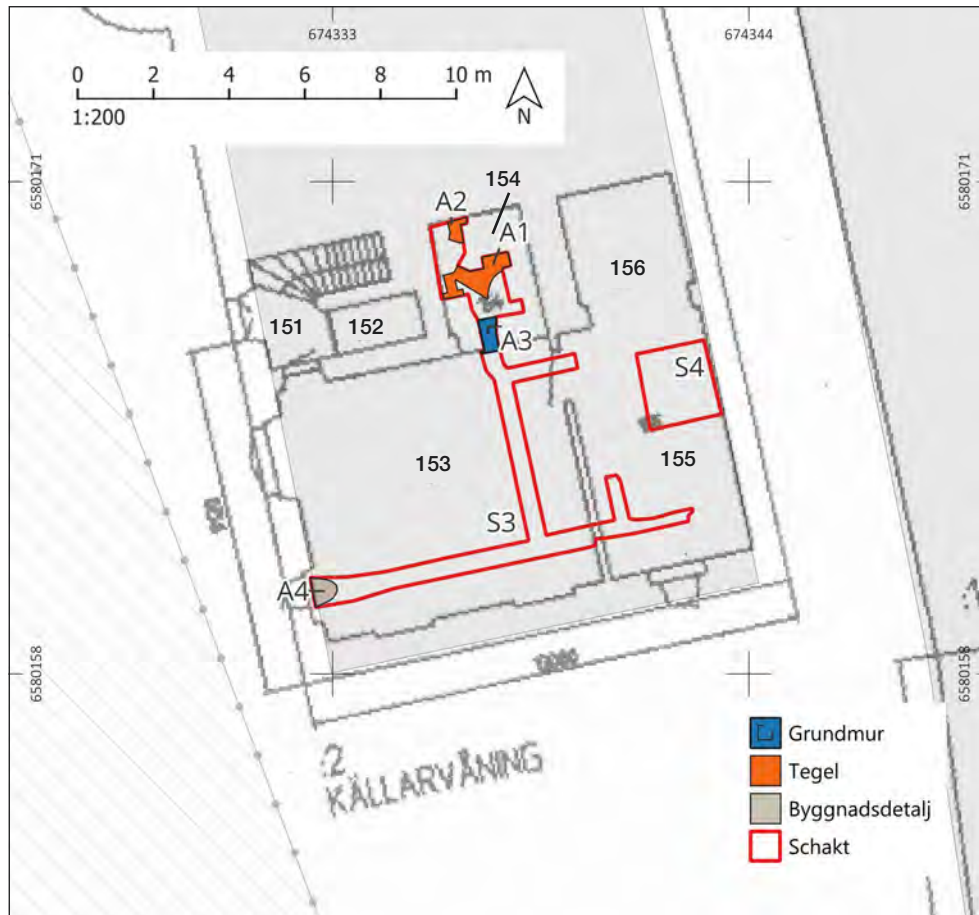
tet. Under framkom ett 0,1 meter tjockt lager av rödbrun, grusig sand. Det utgjorde troligen ett påfört markberedningslager. Under det framkom lager A5, vilket kan utgöra ett avsatt lager. Detta är dock osäkert då endast en mycket liten del av det kunde undersökas. Det bestod av mörkbrun, fet, sandig silt och innehöll träflis, rester efter större träbitar och rikligt med småsten. Borträknat två obrända djurben (som ej tillvaratogs) påträffades inga fynd i lagret. Det var skiktat med en tunn lins av rödbrunt grus. Lagret grävdes till ett djup av 0,3 meter och fin rödbrun sand kunde anas under lagret. Det är dock oklart om det utgjorde en lins i lagret eller ett underliggande lager.

Strax norr om Västra Gymnasiehusets norra vägg grävdes en djupare del i nordöst-sydvästlig riktning (se figur 9). Det grävdes utifrån en tidigare modern störning och grävdes endast i äldre ledningsschakt. Bitvis påträffades återdeponerade massor av fyllnadslagret med äldre raseringsmaterial. I schaktbotten närmast fasaden i den djupschaktade delen, där det grävdes som djupast, påträffades berg vid cirka 1,6 meters djup. Berget hade ett cirka 0,1 meter tunt lager av fin, ljusbeige sand liggande på sig.

Av arkeologiskt intresse i schakt S2 framkom utkanten av vad som kan vara ett avsatt kulturlager (A5).

Figur 10. Den djupschaktade delen i norr med det möjliga avsatta lagret A5 synligt i botten. Foto från sydväst.

Figur 11. Plan över schakt S3 och S4 samt anläggningar påträffade i Västra Gymnasiehusets källarvåning (ritning över källarvåningen efter Lundberg & Fredriksson 2005:113). Skala 1:200.

Schakt S3

Schakt S3 grävdes i Västra Gymnasiehusets källare och var oregelbundet format. Det grävdes genom tre olika rum över en yta på 10×9 meter. Schaktet var långsmalt, totalt ungefär 20 meter långt, 0,3–1,7 meter brett och med flera utstickare åt olika håll. Det grävdes till djup av 0,3–0,8 meter. Den större delen av schaktet grävdes endast till 0,3 meters djup, men längst i väster och i rummet i norr (rum 154 i figur 11) grävdes det djupare. I det sydvästra och östra av rummen (rum 153 respektive 155 i figur 11), söder om A3 (se figur 11), framkom en 0,05–0,1 meter tjock platta av ljusgrå till beigefärgad, äldre betong under golvstenarna och tillhörande sättsand (som var 0,1–0,2 meter tjockt). Under betongen framkom ett fyllnadslager bestående av grå till mörkbrun siltig sand innehållandes tegelbrockor, tegelkross, lite kakel, småsten och kalkbruk. I lagret framkom också en del av ett Höganäsrör. Ett fåtal fynd av fönsterglas, botten av en glasflaska, djurben från nöt och svin, yngre rödgods och porslin. Fynden var framför allt av yngre karaktär, från 1800-talet och potentiellt senare. Lagret präglades av stor variation i sammansättning och verkade vara omrört vid flera tillfällen. Det fortsatte ned till schaktbotten och grävdes inte helt igenom i schakt S3.

I den sydvästligaste delen av schaktet, direkt under golvstenarna, framkom en öppning i golvet med murade kanter (A4). Öppningen var synlig direkt under golvstenarna som avlägsnades i samband med det första ärendet som berörde arkeologisk schaktningsövervakning i källaren. Sidorna av öppningen bestod av huggna stenar sammanfogade med kalkbruk. Fyllnadslagret och plattan av äldre betong som låg i schaktet i det sydvästra rummet överlagrade kanterna av öppningen. I betongplattan som låg ovanpå det äldre fyllnadslagret låg några äldre golvstenar kvar i betongen nära öppningen. Det var inte fallet i resten av schaktet. En av stenarna såg ut att följa sidan av öppningen, vilket kan antyda att öppningen har varit synlig genom det äldre golvet. Den murade öppningen A4 grävdes inte fram i sin helhet. Den verkar utgöra någon form av äldre byggnadsdetalj som haft en funktion för aktiviteter som utförts i Västra Gymnasiehusets källare.

Figur 12. Den murade öppningen A4 som framkom under golvstenarna. Foto från norr.

Det norra rummet i källaren (rum 154 i figur 11), inom vilket schakt S3 grävdes, avgränsades av en öppning i väggen som matchades av en grundmur (A3) som framkom under samma platta av äldre betong som fanns i resten av schaktet. Grundmuren var framme till en yta av 1,0×0,9 meter, var 0,9 meter bred och bestod av grovt huggna stenar murade med kalkbruk. Efter beslut av Länsstyrelsen gjordes ett smalt, ytligt ingrepp i toppen av A3. Innanför muren, i det norra rummet i källaren, låg ingen sättsand under golvstenarna. Direkt under låg ett 0,1–0,15 meter tjockt lager av äldre betong som var ljusgrått till beigefärgat. I det nordvästra hörnet av rummet hade betongen tagits bort vid tidigare tillfälle och det hade fyllts upp med modern stenkross. Betongen utgjorde troligen del av samma betongplatta som framkom i det sydvästra rummet under sättsanden för golvplattorna. Under betongen i det norra rummet framkom ytterligare ett lager av äldre betong. Det var gulbrunt i färgen och innehöll mer tegelkross än det överliggande lagret. Det var 0,2 meter tjockt och underst i lagret låg större bitar av tegelbrockor. I den norra delen av rummet skilde sig betongen i sammansättning. Den gick sönder i större bitar och var mer kompakt än i den södra delen av rummet.

Figur 13. Grundmuren A3 vid framrensning. Foto från söder.

Under betonglagret framkom rester av två tegelkonstruktioner (A1 och A2). Konstruktionerna fortsatte utanför schaktkanten åt nordöst där det ser ut som att de går samman och tillhör därför med största sannolikhet en gemensam konstruktion. A1 var framme till en yta av 1,7×0,7 meter med oregelbunden form. A2 var framme till en yta av 0,5×0,5 meter med oregelbunden form norr om A1. Båda konstruktionerna bestod av tegelstenar med storlek av 0,29×0,15 meter murade med grått till beigefärgat kalkbruk. Tegelstenarnas storlek är något osäker, då överliggande lager av betong som låg fast ovanpå behövde bilas bort, vilket gjorde ytliga skador på tegelstenarna. Mindre ingrepp med bredd på 0,2–0,3 meter och till djup av 0,2 meter gjordes i den östliga och centrala delen av A1 i samband med markarbetet (efter beslut av Länsstyrelsen).

Lagret av betong som överlagrade A1 och A2 följdes av ett centimetertjockt lager av sot som låg utanför tegelkonstruktionerna. Sotlagret var fast på ytan av ytterligare ett lager av gulaktig betong som låg under. Sotets stratigrafiska relation till A1 och A2 är dock osäker. Betongen under sotlagret innehöll bitar av tegel, bruk och sten. Schaktet grävdes inte djupare än att rensa fram betongen. Vid de små ingreppen i A1 kunde det fastställas att konstruktionen överlagrade betongen.

Av arkeologiskt intresse i schakt S3 framkom fyra byggnadsdetaljer bestående av tegelkonstruktioner (A1 och A2), en grundmur (A3) och en murad öppning i golv (A4).

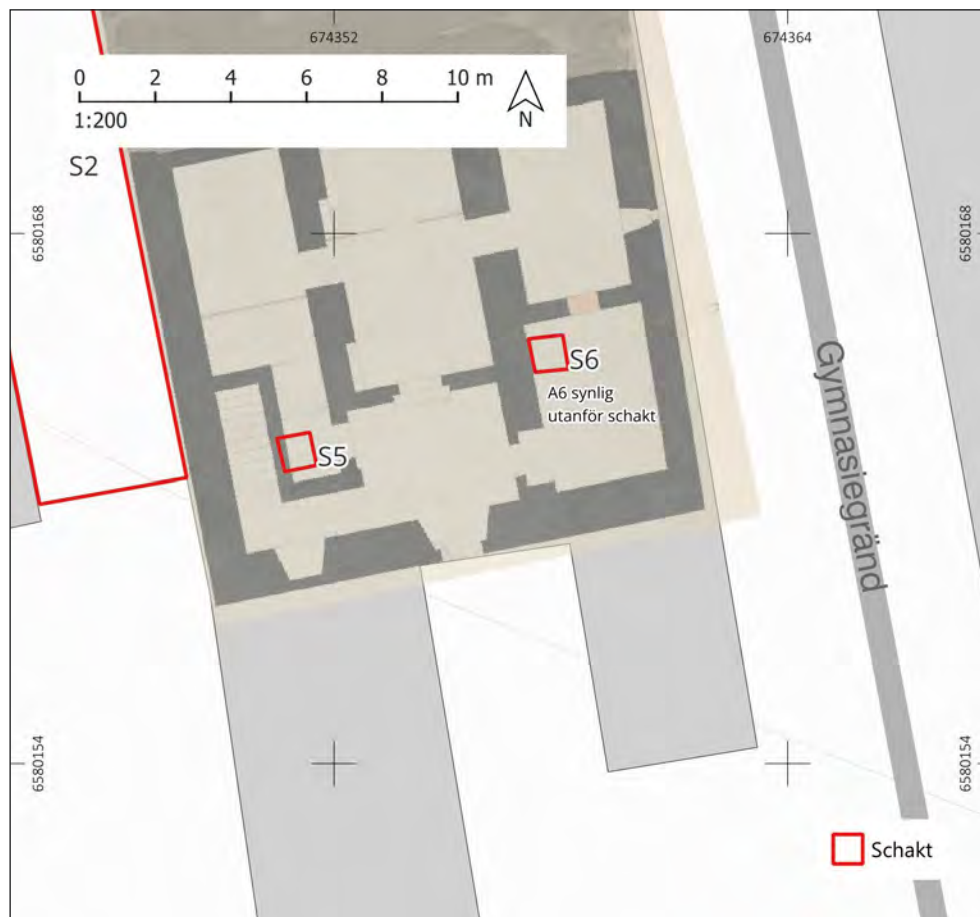
Figur 14. Tegelkonstruktionen A1 centralt i bild med A2 synlig högre i bild. Det sotiga betonglagret framme vid konstruktionen. Foto från söder.

Schakt S4

Schakt S4 grävdes också i Västra Gymnasiehusets källare, i det östra rummet (rum 155 i figur 11). Schaktet var kvadratisk, 2×2 meter stort och grävdes till djup av 0,5–0,7 meter där berggrund nåddes. Schaktet följde till stor del samma lagerföljd som schakt S3. Under 0,1–0,2 meter sättsand och 0,05–0,1 meter äldre betong framkom samma fyllnadslager som i S3, bestående av grå till mörkbrun siltig sand innehållandes raseringsmaterial. Fyllnadslagret var 0,35–0,55 meter tjockt och under det framkom ett 0,05–0,15 meter tjockt lager av mörkbrun sandig silt. Det innehöll lite grus och småsten samt några småbitar av kalk eller kalkbruk. Det är osäkert om lagret var avsatt eller påfört. Lagret låg direkt på berggrund som framkom 0,55–0,75 meter under dagens golvnivå. Berget låg högre i norr och sluttade åt söder. I schakt S4 framkom ingenting av arkeologiskt intresse.

Schakt S5

Schakt S5 grävdes i den västra delen av Östra Gymnasiehusets källare. Schaktet var kvadratisk, 0,9×0,9 meter stort och grävdes till djup av 0,7 meter. Det moderna golvet hade avlägsnats innan den arkeologiska övervakningen påbörjades. Överst i schaktet låg ett påfört, hårt packat lager av sand som legat direkt under golvet. Sandlagret var 0,1–0,2 meter tjockt. Under det framkom

Figur 15. Plan över schakt S5 och S6, grävda i Östra Gymnasiehusets källare. Skala 1:200 Planritning över källaren av Johan Fredrik Åbom, 1840-tal (Stockholms stadsarkiv SE/SSA/0085/J1/GS 21:1-24 GS 21:21).

ett 0,05–0,1 meter tjockt lager av mörkbrun sand innehållandes lite grus och tegelkross. Lagret utgör troligen en sammanblandning av de överliggande och underliggande lagren. Det följdes av ett 0,25–0,3 meter tjockt lager av påfört rödbrunt grus som innehöll ett fåtal djurben av nöt från unga individer.

Under gruset framkom ytterligare ett påfört lager av markberedning i form av fyllnadsmaterial innehållandes brun sandig silt, ett fåtal djurben, tegelkross, bruk och småsten. Under det, vid djup av 0,6–0,7 meters djup under dagens golv, framkom berggrund. I schakt S5 framkom ingenting av arkeologiskt intresse.

Figur 16. Berggrund synlig i botten av schakt S5. Foto från öster.

Figur 17. De lagda tegelstenarna som framkom under det moderna golvet, norr om schaktet (S6) som grävdes i det östra rummet i Östra Gymnasiehusets källare.

Schakt S6

Schakt S6 grävdes i Östra Gymnasiehusets källare. Det var kvadratisk, 0,9×0,9 meter stort och grävdes till djup av 0,2–0,5 meter. Det moderna golvet hade avlägsnats innan den arkeologiska övervakningen påbörjades. Överst i schaktet låg ett 0,05 meter tjockt lager av grus och mörkbrun sand. Under det framkom ett 0,1 meter tjockt fyllnadslager av brun siltig sand innehållandes raseringsmaterial i form av tegel, bruk och småsten. Norr om schaktet, där det moderna golvet tagits bort men schaktet inte grävdes, framkom ett fåtal lagda tegelstenar murade med kalkbruk. I den sydligaste delen av schaktet framkom ett tunt lager av bruk liggandes på några fler tegelstenar som stack in i schaktet från den södra schaktväggen. I resten av schaktet framkom ett antal tegelstenar med bruk på liggandes omrört i fyllnadslagret, vilka tillsammans med tegelstenarna som var lagda på plats, troligen utgör rester efter ett äldre golv (A6). Tegelstenarna var 0,29×0,14×0,09 meter stora. Det understa lagret i schaktet utgjordes av fem 0,45×0,4 meter stora stenar liggandes i ett 0,05–0,15 meter tjockt lager av brun siltig sand. Det utgjorde troligen markberedning för golvet. Lagret låg direkt på berggrund som låg högre i norr och sluttade åt söder.

Av arkeologiskt intresse i schakt S6 framkom delar av ett uppbrutet tegelgolv i fyllnadsmassorna och utkanten av ett bevarat golv (A6) var synligt utanför schaktet.

TOLKNING

Schakten S1 och S2, som grävdes i anslutnings till Västra Gymnasiehuset och i gränden mellan Gymnasiehusen, innehöll framför allt fyllnadsmassor i form av markberedning. Fyllnadsmassorna som framkom i S1, väster om Västra Gymnasiehuset, uppvisar likheter med massorna som beskrivits från tidigare schaktningsövervakning av Stockholms stadsmuseum (Källström 2002) på den sidan om byggnaden, som beskrivet ovan. Vid den nu aktuella schaktningsövervakningen påträffades dock inget brandlager, som var fallet vid schaktningsövervakningen år 2000. Den lilla delen av lagret A5 som framkom i den norra utkanten av S2, som bestod av mörkbrun och fet siltig sand och innehöll rester av trä, är ett undantag och kan utgöra rester av ett avsatt lager. Det är dock osäkert då lagret inte undersöktes i någon större utsträckning och bara grävdes ytligt. Om lagret utgör rester av ett avsatt lager, skulle det kunna vara samma lager som framkom vid schaktning år 1994, strax väster om den nu aktuella ytan. Vid den schaktningen påträffades kulturlager från 1300- till 1400-talet såväl som sent 1500-tal till mitten av 1600-talet som båda innehöll trä. Den möjligheten måste dock ses som osäker.

I schakten S3 och S4, som grävdes i Västra Gymnasiehusets källare, påträffades framför allt fyllnadsmaterial som innehöll lite fynd från runt om 1800-talet. Det stämmer väl överens med att Västra Gymnasiehuset byggdes under slutet av 1700-talet. Lagren av äldre betong som påträffades i schakten kan utgöra äldre golvnivåer och utjämning under golv. Anläggningarna som påträffades i S3 utgjorde alla äldre byggnadsdetaljer från äldre faser av byggnadens historia. A4 utgjorde en öppning relaterad till någon form av aktivitet i källaren. A3 utgjorde en grundmur som låg i linje med väggarna som det norra rummet utgjorde en öppning i. Tegelkonstruktionerna A1 och A2 tolkas tillhöra en och samma konstruktion. Detta trots att de inte bands samman inom schaktet. Likheterna dem emellan är stora och de ser ut att gå samman strax utanför schaktkanten. Konstruktionen kan utgöra grund till en äldre trappa, vilket skulle kunna förklara vad som ser ut som en igentäppt öppning i taket och den igenmurade portalen i rummets östra vägg (se figur 18). En alternativ tolkning är att konstruktionen utgör resterna efter grunden till en spis, ugn eller annat kopplat till användning av kol. Det skulle förklara sotlagret som låg utanför konstruktionen samt att taket i rummet ser ut att vara sotat under putset och att taket och delar av väggen i det intilliggande rummet på andra sidan den igenmurade öppningen är sotat (se figur 19).

Schakten S5 och S6, som grävdes i Östra Gymnasiehusets källare, innehöll fyllnadsmaterial liggandes direkt på berggrunden, som framkom relativt ytligt i schakten. I S6 framkom tegel som kan utgöra rester efter en tidigare golvnivå. Tegelstenarna som var lagda precis norr om schaktet och som stack in i den södra delen av schaktet antyder att det i resten av rummet i det Östra gymnasiehusets källare kan finnas ett bevarat golv av tegel.

Figur 18. De igenmurade öppningarna i taket (vänster i bild) och i väggen (nere till höger i bild) direkt över konstruktionen A1 och A2. Foto från sydväst.

Figur 19. Taket och tegelväggen i rummet intill konstruktionen A1 och A2, på andra sidan den igenmurade öppningen, med sot i taket och på delar av väg-garna. Foto från sydöst.

UTVÄRDERING AV RESULTATEN I FÖRHÅLLANDE TILL UNDERSÖKNINGSPLANEN

Den arkeologiska undersökningen i form av schaktningsövervakning utfördes i enlighet med den upprättade undersökningsplanen och kostnadsberäkningen utan avvikelser. Mindre ingrepp gjordes i de påträffade anläggningarna efter samråd och beslut av handläggare på Länsstyrelsen.

REFERENSER

- Appelgren, K., Bäck, M. & Westberg, T. 2017. *Wrangelska palatset, Birger Jarls torg och södra Riddarholmskajen, schaktningsövervakningar på Riddarholmen, Stockholms län, Uppland, Stockholms kommun, Stockholms stad, Gråmunkeholmen 3, Stockholm 103:1*. Arkeologisk förundersökning. Arkeologerna. Rapport 2017:105.
- Bebyggelseregistret (BeBR). Riksantikvarieämbetet. <https://bebyggelseregistret.raa.se/bbr2/sok/search.raa> [2024-02-23].
- Bengtsson, L. 2002. Franciskanerklostret på Gråmunkeholmen. I Hallerdt, B. (red.). *Upptaget: arkeologi i Stockholm inför 2000-talet*. Stockholm: Samfundet S:t Erik. I samarbete med Stockholms stadsmuseum och Stockholms medeltidsmuseum, s. 75–90.
- Bergman, A. 2020. *Östra Gymnasiehuset, Gråmunkeholmen 3, BR 604, Riddarholmen, Stockholm*. Byggnadsarkeologisk undersökning. Stockholms Stad. Stadsmuseet rapporterar 164.
- Ekman, T. 2017. *På klostermark*. RAÄ-nr Stockholm 103:1, Östra Gymnasiehuset, Riddarholmen, Stockholms stad, Uppland. Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. Arkeologgruppen AB rapport 2017:75.
- Ekman, T. 2020. *Gamla Riksdagshuset – Riddarholmen*. L2015:7789, Gråmunkeholmen 3, Stockholms stad, Uppland. Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. Arkeologgruppen AB rapport 2020:25.
- Glase, B. & Glase, G. 1993. *Gamla stan med slottet och Riddarholmen*. 4. rev. upplagan. Stockholm: Trevi.
- Hjulhammar, M. & Sundberg, K. 2014. *Ångbåtshamnen vid Riddarholmen, Arkeologisk förundersökning inför Citybanan, Gråmunkeholmen 3, Riddarholmen 1:30, 1:31, RAÄ Stockholm 103:1, Stockholms stad, Uppland*. Sjöhistoriska museet Arkeologisk rapport nr 2014:15.
- Karlsson, J. 1994. *Riddarholmen*. Stockholm, Gamla Stan, Riddarholmen, Fornlämning 103. Stockholms stadsmuseum, Arkeologisk rapport.
- Källström, M. 2002. *Västra Gymnasiehuset*. Stockholms stad, Gamla Stan, Riddarholmen, RAÄ 103, Arkeologisk undersökning 2000. Stockholms Stadsmuseum, Kulturmiljöavdelningen Arkeologisk rapport 2002:21.
- Lundberg, L. (text) & Fredriksson, G. (foto) 2005. *Gråmunkeholmen 3, Kammarrättens hus, Sparreska palatset och Västra Gymnasiehuset på Riddarholmen*. Byggnadshistorisk inventering. Stockholms stadsmuseum Kulturmiljöavdelningen. Byggnadshistorisk rapport 2005:2.
- Statens fastighetsverk 2021. Gymnasiehusen på Riddarholmen. <https://www.sfv.se/vara-fastigheter/sok/sverige/stockholms-lan/riddarholmen/gymnasiehusen-pa-riddarholmen/> [2024-02-20].
- Wahlberg, M. (red.) 2003. *Svenskt ortnamnslexikon*. Uppsala: Språk- och folkminnesinstitutet (SOFI).
- Wändersjö, J. 2010. *Gråmunkeholmen 3, Riddarholmen, Stockholm*. Arkeologisk undersökning. SR 1163. Stockholms stadsmuseum rapporterar 16.

Arkivmaterial

STADSARKEOLOGISKT REGISTER

SR 33. Ritning. 1945. Birger Jarls Torg, Riddarholmen, arkeologiska ritningar, RAÄ Stockholm 103.

STOCKHOLMS STADSARKIV, GAMLA RITNINGSSAMLINGEN

Figur 15: SE/SSA/0085/J1/GS 21:1-24 GS 21:21. Åbom, J. F. 1840-tal. Planritning av bottenvåning och källare till Gymnasiehuset. Nuv. kv. Gråmunkeholmen 3.

STOCKHOLMS STADSARKIVS KARTSAMLING

Figur 5: Stockholms stadsarkiv

SE/SSA/0234 Stockholms stadsarkivs kartsamling NS 442, J 2 A, volym 20-22. Bergquist, C. E., Akrel, F., Brolin, J. 1771. Grundritning öfver Stockholms stad No 1. Tillika med en del av förstäderna Norr- och Söder-malm.

Fotografi

Omslagsfoto: Larssons Ateljé. 1908, 22 september. Stadsmuseet i Stockholm Fotonummer C 769. <https://stockholmskallan.stockholm.se/post/7314> [2025-03-24].

FÖRTECKNING ÖVER FIGURER

- Figur 1. Karta över Stockholm med undersökningsområdet markerat med svart cirkel. Skala 1:50 000. Infällning med skala 1:1 000 000.
- Figur 2. Karta över Riddarholmen med undersökningsområdet markerat med svart. Skala 1:2 000.
- Figur 3. Karta över fornlämningsmiljön i centrala Stockholm med undersökningsområdet markerat med svart. Skala 1:5 000.
- Figur 4. Franciskanerklostrets förmodade utbredning vid början av 1500-talet. Delar av de gamla klostermurarna har påträffats i källarna av Östra gymnasiehuset och Gamla Riksdagshuset (efter Bengtsson 2002:79). Skala 1:1 000.
- Figur 5. Utsnitt ur Jonas Brolins karta från år 1771 med undersökningsområdet markerat med blått (Stockholms stadsarkivs kartsamling NS 442, J 2 A, volym 20-22). Skala 1:2 000.
- Figur 6. Den nu aktuella schaktningens relation till områden som tidigare undersökts eller övervakats arkeologiskt. Vissa av ytorna är ungefärliga och figuren är med stor sannolikhet inte komplett (efter Stads- och byggnadsarkeologiskt register; Kulturmiljö registret, KMR; Hjulhammar & Sundberg 2014). Skala 1:500.
- Figur 7. Schaktplan över undersökningsområdet. Skala 1:400.
- Figur 8. Plan över schakt S1 sydväst om Västra Gymnasiehuset. Skala 1:200.
- Figur 9. Plan över schakt S2 utanför Västra Gymnasiehuset. Skala 1:200.
- Figur 10. Den djupschaktade delen i norr med det möjliga avsatta lagret A5 synligt i botten. Foto från sydväst.
- Figur 11. Plan över schakt S3 och S4 samt anläggningar påträffade i Västra Gymnasiehusets källarvåning (ritning över källarvåningen efter Lundberg & Fredriksson 2005:113). Skala 1:200.
- Figur 12. Den murade öppningen A4 som framkom under golvstenarna. Foto från norr.
- Figur 13. Grundmuren A3 vid framrensning. Foto från söder.
- Figur 14. Tegelkonstruktionen A1 centralt i bild med A2 synlig högre i bild. Det sotiga betonglagret framme vid konstruktionen. Foto från söder.
- Figur 15. Plan över schakt S5 och S6, grävda i Östra Gymnasiehusets källare. Skala 1:200.
- Figur 16. Berggrund synlig i botten av schakt S5. Foto från öster.
- Figur 17. De lagda tegelstenarna som framkom under det moderna golvet, norr om schaktet (S6) som grävdes i det östra rummet i Östra Gymnasiehusets källare.
- Figur 18. De igenmurade öppningarna i taket (vänster i bild) och i väggen (nere till höger i bild) direkt över konstruktionen A1 och A2. Foto från sydväst.
- Figur 19. Taket och tegelväggen i rummet intill konstruktionen A1 och A2, på andra sidan den igenmurade öppningen, med sot i taket och på delar av väggarna. Foto från sydöst.

FÖRTECKNING ÖVER BILAGOR

- Bilaga 1. Schakttabell
- Bilaga 2. Anläggningstabell

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Län	Stockholms län
Kommun	Stockholms kommun
Landskap	Uppland
Socken	Stockholms socken
Fastighet	Gråmunkeholmen 3
Lämningsnummer	L2015:7789
Lämningstyp	Stadslager
Datering	Historisk tid
Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Länsstyrelsens beslutsdatum	2021-09-17 & 2023-05-09
Länsstyrelsens diarienummer	431-63213-2021 & 431-19613-2023
Ärendenummer i Fornreg	202300616
Arkeologgruppens projektnummer	P21062 & P23023
Projektledning	Tomas Ekman, Sabina Larsson
Personal	Tomas Ekman, Sabina Larsson, Rasmus Ohlsson
Undersökningstid	Våren 2022 samt sommaren 2023 till sommaren 2024
Undersökt yta	191 m ²
Inmätningsteknik	Manuell inprickning
Koordinatsystem	SWEREF 99TM
Höjdsystem	RH 2000
Arkiv	Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.
Digitalt arkiv	Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.
Fynd	Inga fynd samlades in.

BILAGOR

Bilaga 1. Schakttabell

Schaktnr	Storlek/m	Djup/m	Beskrivning	Anläggning
1	22x2-3,5	0,5-1,5	Längst i norr och söder grävdes två djupare partier. Stratigrafin i schaktet såg ut på följande sätt: gatsten, 0,3 m sättsand som i var grusig och stenig i botten, 0,2-0,45 m påfört grus, 0,6-0,8 m påfört fyllnadsmaterial av siltig sand innehållandes tegel, bruk, sten, fåtal obrända djurben, yngre rödgods och glas. I botten av schaktet påträffades grusig sand.	
2	35x2-5	0,3-1,6	Mellan Gymnasiehusen framkom fyllnadsmaterial som inte grävdes till botten. Norr om Västra Gymnasiehuset framkom mestadels liknande fyllnadsmaterial och nedgrävningar för kablar och andra moderna installationer, men även lager A145 som kan vara avsatt. I botten av schaktet i de djupaste delarna närmast byggnaden framkom berg.	A5
3	20x0,3-1,7	0,3-0,8	Oregelbundet format schakt i Västra Gymnasiehusets källare. Under golvstenarna låg ett 0,2 m tjockt sättsandlager följt av en 0,05-0,1 m tjock platta av äldre betong. Under det, ned till schaktbotten, framom ett fyllnadslager innehållandes raseringsmaterial och en bit av ett Höganäsrör. I det norra rummet framkom flera lager av betong och tegelkonstruktionerna A1 och A2.	A1 A2 A3 A4
4	2x2	0,5-0,7	Kvadratisk schakt i det östra rummet av Västra Gymnasiehusets källare. Under golvstenarna låg ett 0,2 m tjockt sättsandlager följt av en 0,05-0,1 m tjock platta av äldre betong. Det följdes av ett 0,35-0,55 m tjockt fyllnadslager innehållandes raseringsmaterial. Under det framkom ett 0,05-0,15 m tjockt lager av sandig silt som överlagrade berg.	

5	0,9x0,9	0,7	Kvadratisk schakt i Östra Gymnasiehusets källare. Schaktet hade lagerföljden: 0,1–0,2 m hårt packad sand, 0,05–0,1 m mörkbrun sand innehållandes lite tegelkross och grus. Under det framkom 0,25–0,3 m påfört rödbrunt grus innehållandes ett fåtal obrända djurben, följt av 0,1–0,3 m fyllnadsmaterial bestående av sandig silt innehållandes lite tegelkross, bruk, småsten och djurben. Vid 0,6–0,7 m djup framkom berggrund.	
6	0,9x0,9	0,2–0,5	Kvadratisk schakt i Östra Gymnasiehusets källare. Schaktet hade lagerföljden: 0,05 m grus och mörkbrun sand följt av 0,1 m fyllnadsmaterial innehållandes raseringsmaterial i form av tegel, bruk och småsten. Under det framkom en platta av kalkbruk liggandes på tegel och mer fyllnadsmaterial. Under det större stenar om 0,45x0,4 m täckta med lite bruk och äldre betong liggandes i 0,05–0,15 m brun siltig sand. Underst framkom berg, sluttandes åt söder.	

Bilaga 2. Anläggningstabell

Anr	ID	Typ	Storlek	Beskrivning	Fynd	Schakt
1	158:1	Tegelkonstruktion	1,7x0,7	Tegelkonstruktion med oregelbunden form. 0,2 m hög, två band av tegel. Består av 0,29x0,15 m stora tegelstenar murade med gråbeiget bruk.		S3
2	158:2	Tegelkonstruktion	0,5x0,5	Tegelkonstruktion med oregelbunden form. 0,2 m hög, två band av tegel. Består av 0,29x0,15 m stora tegelstenar murade med gråbeiget bruk.		S3
3	A3	Grundmur	1,0x0,5	Grundmur av grovt huggna gråstenar murade med kalkbruk. 0,9–1,0 m tjock, inte helt framme i plan eller djup. Ligger i en öppning i väggen till källarens norra rum. Schaktet för litet för att sen stenarnas storlek.		S3
4	A4	Inre konstruktion	0,6x0,55	Murad öppning i golvet i Västra gymnasiehusets källare. 0,4 m djupt. Består av huggna stenar murade med kalkbruk. Utgör någon form av konstruktionsdetalj relaterad till aktiviteter i källaren.		S3
5	145	Lager	0,7x0,5	Möjlig avsatt. Mörkbrun, fet siltig sand. Innehöll småsten, träflis och trärester samt lite djurben. Ej helt framme i plan eller djup.		S2
6	A6	Golv	-	Tegelgolv lagt med kalkbruk. Synligt i schaktkanten av S6 och stack in lite i schaktet. Anläggningen verkar fortsätta under det moderna golvet i källarrummet.		S6

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2025:19

